

**การดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของ
ของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย**

**LIVING LIFE BASED ON ARIYAWATTHI 5 (NOBLE GROWTH)
IN THE ERA OF PANDEMIC COVID-19 OF MAHAMAKUT BUDDHIST
UNIVERSITY, SIRINDHORNRAJAVIDYALAYA CAMPUS STUDENTS**

สุดใจ ภูงลี*

Sudjai Phookonglee

Received: 2021-10-19

Revised: 2021-12-22

จักรี บางประเสริฐ**

Chakkree Bangprasert

Accepted: 2021-12-31

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย และ 2) เปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ที่จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส และรายได้ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 193 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ One-Way ANOVA (F-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษามีการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.55) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านสุตะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.60) รองลงมา คือด้านจาคะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.58) ด้านศรัทธา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.61) ด้านศีล อยู่ในระดับมาก

* อาจารย์ประจำ สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย, เบอร์โทร: 093-1389591, E-mail: sudjai.poo@mbu.ac.th งานวิจัยนี้ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.61) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านปัญญา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.62) เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักศึกษาที่มีอายุและมีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยรวมทั้ง 5 ด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนนักศึกษาที่มีเพศและที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิต, อริยวัฑฒิ 5, โควิด-19

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) To study the Students Lifestyle Based on Ariyawatthi 5(Noble Growth) in the Era of Pandemic COVID-19 of Mahamakut Buddhist University, Sirindhorn Raja Vidyalyaya Campus and 2) To compare the Students Lifestyle Based on Ariyawatthi 5(Noble Growth) in the Era of Pandemic COVID-19 of Mahamakut Buddhist University, Sirindhorn Raja Vidyalyaya Campus classified by different gender, age, marital status and salary. The samples were 193 students. The research tool used in this study was in questionnaire style. The statistics used to computerize the data were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and One-Way ANOVA (F-test).

The results showed that

1. In overall of the 5 aspects, the score of Students Lifestyle Based on Ariyawatthi 5(Noble Growth) in the Era of Pandemic COVID-19 of Mahamakut Buddhist University, Sirindhorn Raja Vidyalyaya Campus was found at good level ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.55); And when considering each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was Suta at a high level ($\bar{X} = 4.16$, SD = 0.60), followed by a Jaga aspect at a high level

($\bar{X} = 4.15$, SD = 0.58). Faith aspect was at a high level ($\bar{X} = 4.11$, SD = 0.61), morality was at a high level ($\bar{X} = 4.11$, SD = 0.61) and the aspect with the least mean was intelligence at a high level ($\bar{X} = 4.10$, SD = 0.62.) sorted in order of average values.

2. The hypothesis testing results revealed that the students with different age and marital status overall, the five aspects of opinions towards living according to the noble five principles during the Covid-19 epidemic were significantly different at the 0.05 level. different per month There were no differences in opinions on living according to the 5 Noble Truths in the era of the Covid-19 virus epidemic. Overall, the 5 aspects were not different.

Keywords: Living life, Ariyawatthi 5 (Noble Growth), COVID-19

1. บทนำ

ไวรัสโคโรนา 2019 มีชื่อทางการว่า Corona Virus 2019 (COVID-19) เป็นโรคติดต่อทางเดินหายใจส่งผลให้เกิดโรคปอดอักเสบ เป็นที่รู้จักในปัจจุบันว่า โควิด-19 มีการระบาดครั้งแรกที่ตลาด South China Seafood เมืองอู่ฮั่น มณฑล หูเป่ย์ ประเทศจีน ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 (ค.ศ. 2019) จากนั้นได้ระบาดไปยังที่อื่น ๆ อย่างรวดเร็ว เนื่องจากไม่แสดงอาการให้เห็นในทันที อาการไข้อาจไม่ได้เริ่มในวันแรกของการป่วย โดยมีระยะฟักตัว 14 วัน จึงมีมาตรการให้มีการกักตัว (Quarantine) อย่างน้อย 14 วัน เพื่อสังเกตอาการ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข¹ ได้รายงานสถานการณ์การติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทั่วโลก ณ วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2564 ว่า จำนวนผู้ติดเชื้อสะสมที่ยืนยันแล้วทั่วโลก (Confirmed case) รวมทั้งสิ้น จำนวน 236,593,656 คน (สองร้อยสามสิบล้านห้าแสนเก้าหมื่นสามพันหกกร้อยห้าสิบหกคน) ผู้ติดเชื้อรายใหม่ จำนวน +22,150 คน (สองหมื่นสองพันหนึ่งร้อยห้าสิบคน) ผู้ป่วยเข้าเกณฑ์เฝ้าระวัง (Active Case) จำนวน 20,549 คน (สองหมื่นห้าร้อยสี่สิบเก้าคน) เสียชีวิตสะสม (Deaths) จำนวน 4,831,604 ราย (สี่ล้านแปดแสนสามหมื่นหนึ่งพันหกกร้อยสี่ราย) เสียชีวิตเพิ่ม จำนวน +933 ราย (เก้าร้อยสามสิบสามราย) รักษาหายสะสม 212,000,994 (สองร้อยสิบสองล้านเก้ากร้อยเก้าสิบสี่คน) ประเทศที่ติดเชื้อเรียงจากมากไปหาน้อยที่สุด 3 อันดับแรก คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา มีผู้ติดเชื้อสะสมที่ยืนยันแล้วรวมทั้งสิ้น (Confirmed case) จำนวน 44,781,200 คน ผู้ป่วยเข้าเกณฑ์เฝ้าระวัง (Active Case) จำนวน +0 คน ผู้ติดเชื้อรายใหม่ จำนวน +0 คน เสียชีวิตสะสม (Deaths) จำนวน 724,728 ราย เสียชีวิตเพิ่ม จำนวน +0 ราย รักษาหายสะสม 34,282,121 รองลงมาคือประเทศอินเดีย มีผู้ติดเชื้อสะสมที่ยืนยันแล้ว (Confirmed case) รวมทั้งสิ้น จำนวน 33,870,200 คน ผู้ติดเชื้อรายใหม่ จำนวน +0 คน ผู้ป่วยเข้าเกณฑ์เฝ้าระวัง (Active Case) จำนวน +0 คน เสียชีวิตสะสม (Deaths) จำนวน 449,568 ราย เสียชีวิตเพิ่ม จำนวน +0 ราย รักษาหายสะสม จำนวน 33,168,055 คน และประเทศบราซิล มีผู้ติดเชื้อสะสมที่ยืนยันแล้ว (Confirmed case) รวมทั้งสิ้น จำนวน 21,499,074 คน ผู้ป่วยเข้าเกณฑ์เฝ้าระวัง (Active Case) จำนวน +0 คน ผู้ติดเชื้อรายใหม่ จำนวน +0 คน เสียชีวิตสะสม (Deaths) 598,871 ราย เสียชีวิตเพิ่ม จำนวน +0 ราย รักษาหายสะสม จำนวน 20,488,785 ส่วนจำนวนผู้ติดเชื้อรายใหม่ทั่วโลก จำนวน +22,150 คน (สองหมื่นสองพันหนึ่งร้อยห้าสิบคน) นั้น สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ (1) ประเทศไทย จำนวน +9,866 คน (2) ประเทศเม็กซิโก จำนวน +7,682 คน (3) เกาหลีใต้ จำนวน +2,027 คน (4) ออสเตรเลีย จำนวน +2,026 คน (5) โบลิเวีย จำนวน +431 คน (6) ประเทศเกรนาดา จำนวน +50 คน (7) นิวซีแลนด์ จำนวน +42 คน และ (8) จีน จำนวน +26 คน ส่วนรายละเอียดของผู้ติดเชื้อสะสมที่ยืนยันแล้วในประเทศไทย (Confirmed case) รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,667,097 คน ผู้ติดเชื้อรายใหม่ +9,866 คน ผู้ป่วยเข้าเกณฑ์เฝ้าระวัง (Active Case) จำนวน 10,115 คน เสียชีวิต 17,305 ราย เสียชีวิตเพิ่ม จำนวน +102 รักษาหาย 1,541,770 คน จากสถิติแสดงให้เห็น

¹ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: shorturl.asia/MSZeK [6 ตุลาคม 2564].

เห็นว่า มีการแพร่ระบาดที่รวดเร็ว และรุนแรงมาก อนึ่ง สถานการณ์การแพร่ระบาดในประเทศไทยยังน่าเป็นห่วง ในขณะที่ประเทศส่วนใหญ่ทั่วโลกสามารถเริ่มรับมือกับการแพร่ระบาดของไวรัสได้แล้ว

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 (COVID-19) ดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ความมั่นคงและคุณภาพชีวิตของคนทั่วโลก รวมทั้งของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย โดยส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจอย่างรุนแรงทั้งระดับโครงสร้างของสังคมและระดับปัจเจก ทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ มีความเสี่ยงสูงในการติดเชื้อเจ็บป่วย หรืออาจรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต เกิดความทุกข์ยากลำบากในการดำเนินชีวิต การทำงาน การศึกษา และการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ บางรายถูกเลิกจ้างในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 อันเนื่องมาจากบริษัทประสบปัญหาภาวะขาดทุน ไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ ทำให้สูญเสียรายได้ในการเลี้ยงชีพ ไม่มีเงินไว้ใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต ชะร่อนทั้งค้ำใช้จ่ายในการศึกษา จึงส่งผลต่อสุขภาพจิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในการฝ่าวิกฤตครั้งนี้ ทุกประเทศต้องใช้งบประมาณมหาศาลเพื่อเร่งแก้ปัญหาเศรษฐกิจหลังเผชิญวิกฤตโควิด-19 เกิดหายนะที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา กล่าวคือ ภาระหนี้ ความไม่คล่องตัวในการใช้ทรัพยากรในอนาคต พฤติกรรมของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลง ธุรกรรมการใช้จ่ายที่เปลี่ยนแปลง อันส่งผลกระทบโดยตรงต่อโครงสร้างเศรษฐกิจและธุรกิจ ตลอดจนวิถีชีวิตใหม่ หรือบรรทัดฐานใหม่ (New Normal) ซึ่งปัญหาที่ทั่วโลกจะเผชิญ 5 เรื่องสำคัญ ได้แก่ การว่างงาน สงครามการค้า วิกฤตราคาน้ำมัน ตลาดทุน และความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ และยังมีปัญหาสุขภาพด้านอื่น ๆ ที่จะตามมา เช่น สุขภาพจิต และโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง การฝ่าวิกฤตจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงค่านิยม 5 เอส (5S) ให้เกิดผลระยะยาว ฟังลึกในสังคมไทย ได้แก่ 1. Safety ความปลอดภัยด้านสุขภาพต้องมาก่อนความสนุกสนาน 2. Small งานสังคมเล็กแต่ซึ้ง 3. Save resources ลดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นออกไป ใช้พลังงานให้น้อยลง ลดเวลาที่เปลืองประโยชน์ ลดการพบแพทย์ 4. Social justice คำนึงถึงส่วนรวมและลดความเหลื่อมล้ำ และ 5. Spiritual dimension คุณค่าด้านจิตวิญญาณ และการสร้างสันดานใหม่ (New Normal) จะต้องดำเนินการ 3 เรื่อง คือ 1. สร้าง New Normal เกี่ยวกับระบบสุขภาพ ระบบป้องกันตนเองให้ได้จะพลิกวิกฤตเป็นโอกาสได้ ไม่รอความช่วยเหลือจากใครแม้กระทั่งจากรัฐบาล ต้องกำหนดชีวิตตัวเองได้ 2. ต้องพึ่งตัวเอง โดยการ “พึ่งตนเพื่อชาติ” เช่น หน้ากากอนามัยแพง ไม่มีจำหน่าย ไม่เพียงพอ สามารถเย็บหน้ากากผ้าใช้เองได้ หรือร่วมมือกับผู้ที่มีความสามารถในการเย็บผ้ามาเย็บหน้ากากผ้าขายได้ เป็นต้น และสร้างภูมิคุ้มกันในตน เช่น สร้างสภาพแวดล้อมให้อากาศบริสุทธิ์ และ 3. เน้นสังคมแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน² และที่ขาดไม่ได้ในการฝ่าวิกฤตในครั้งนี้ จำเป็นต้องน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตใหม่หรือบรรทัดฐานใหม่ให้ได้ จากการศึกษาพบว่า หลักจริยวัฑฒิ 5 เป็นหลักธรรมในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข สามารถนำความเจริญของงามมาสู่ผู้น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ โดยต้องประเมินตนเองด้านธรรมจริยาของตนว่ามีในตนหรือไม่อย่างไร กล่าวคือ (1) ศรัทธา มีความเชื่อที่ไม่งมงาย มีเหตุผล ประกอบด้วยปัญญา ซึ่งไม่เบียดเบียนชีวิต และสังคม ถือว่าเป็นรากส่งผลให้เกิดศีลตามมา (2) ศีล มีความประพฤติและวิถีชีวิตไม่เบียดเบียน แต่เกื้อกูล มีวินัย เอื้อต่อวัฒนธรรม มีรากมาจากความศรัทธา (3) สุตะ รับรู้ข้อมูล ข่าวสาร รู้ทันต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ และมีความรู้เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิต กิจกรรม

² พวงชมพู ประเสริฐ, ฝ่าวิกฤตโควิด-19, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: shorturl.asia/PkREq. [25 กรกฎาคม 2563]

ของตน เข้าใจถูก เข้าใจชัด และเข้าใจต้องแท้ ส่งผลให้เกิดจากตามมา (4) จาคะ มีจิตใจกว้างขวาง ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว รู้จักสละ บาเพ็ญประโยชน์ อันส่งผลมาจาก สุตะ (5) ปัญญา รู้คิด เข้าใจ ทำการต่าง ๆ ด้วยปัญญา รู้จักแยกแยะ ดี ชั่ว คุณ โทษ ประโยชน์ ไม่ใช่ประโยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หยั่งถึงเหตุปัจจัย และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลาย³

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัยเรื่องการทำนิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย เพื่อให้ได้ทราบว่าการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 เป็นอย่างไร และทำการเปรียบเทียบนักศึกษาที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส และรายได้แตกต่างกัน ว่ามีการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในการฝ่าวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 หรือวิกฤตอื่น ๆ ในชีวิต ตลอดจนการปรับตัวกับชีวิตวิถีใหม่หรือบรรทัดฐานใหม่ ที่ส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษา ของคนไทย และของคนทั่วโลกต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ที่จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส และรายได้

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 คณะศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา/พุทธศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง และคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 388 รูป/คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการเปิดตารางของ R.V. Krejcie and D.W. Morgan กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ 0.05 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 193 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักศึกษา จำนวน 4 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) และ 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 จำนวน 25 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งระดับตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) ได้แก่ 5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด

³ พระธรรมปิฎก (ปยุตโต.อ.ป), **สู่การศึกษาแนวพุทธ**, (วัดญาณเวศกวัน: นครปฐม, 2546), หน้า 165-169

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือวิจัย คือ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ศึกษาวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการวิจัย กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ เพื่อสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แล้วสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวความคิดวัตถุประสงค์ และปัญหาวิจัย นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปให้ที่ปรึกษาการวิจัยเพื่อขอคำแนะนำ ตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไขให้ตรงกับขอบข่ายและเนื้อหาที่กำหนด จากนั้นนำไปเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาด้วยค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ในภาพรวมของแบบสอบถามมีค่า IOC = 1.00 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสมดี สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้ จากนั้น นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา/พุทธศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป/คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม แล้วนำไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.961 แล้วจึงนำแบบสอบถามที่ไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส และรายได้ โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)
2. การวิเคราะห์ด้านการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
3. ทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส และรายได้ โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยสถิติ Independent Samples Test และทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe) ในกรณีที่ข้อมูลกระจายเท่ากัน แต่ในกรณีที่ข้อมูลกระจายไม่เท่ากัน จะใช้วิธีการของ Dunnett T3

งานวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาการทํารายงาน โดยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมการทํารายงานในของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีมติเห็นชอบ อนุมัติรับรองโครงการวิจัย หนังสือเลขที่ จว. 023/2564 ตั้งแต่วันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 ถึง 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2565

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัส 5 19-โควิดของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย พบว่า นักศึกษามีการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. =.550) ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 19-ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 5 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านศรัทธา	4.11	.612	มาก
2. ด้านศีล	4.11	.612	มาก
3. ด้านสุตะ	4.16	.601	มาก
4. ด้านจาคะ	4.15	.581	มาก
5. ด้านปัญญา	4.10	.621	มาก
รวม	4.13	.550	มาก

จากตารางพบว่า ความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. =.550) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านสุตะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. =.601) รองลงมาคือด้านจาคะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. =.581) ด้านศรัทธา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. =.612) ด้านศีล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. =.612) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านปัญญา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. =.621) ตามลำดับ

4.2 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า “นักศึกษาที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส และรายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 แตกต่างกัน” ผลการศึกษาพบว่า

นักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน เมื่อแยกทดสอบในแต่ละด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทั้ง 5 ด้าน

นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อแยก

ทดสอบในแต่ละด้าน พบว่า แตกต่างกัน 3 ด้าน คือ 1) ด้านศรัทธา 2) ด้านศีล และ 3) ด้านจาคะ ส่วนที่ไม่แตกต่างกัน มี 2 ด้าน คือ 1) ด้านสุตะ และ 2) ด้านปัญญา

นักศึกษาที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อแยกทดสอบในแต่ละด้าน พบว่า แตกต่างกันทั้ง 5 ด้าน

นักศึกษาที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน เมื่อแยกทดสอบในแต่ละด้าน พบว่า แตกต่างกัน 2 ด้าน คือ 1) ด้านศรัทธา และ 2) ด้านศีล ส่วนที่ไม่แตกต่างกัน มี 2 ด้าน คือ 3) ด้านสุตะ 4) ด้านจาคะ และ 5) ด้าน

5. อภิปรายผล

5.1 การดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย พบว่า โดยรวมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = .550) ทั้งนี้อธิบายได้ว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 เป็นหลักในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ มีความเชื่อมั่นในมาตรการต่าง ๆ ของรัฐ (ศรัทธา) และปฏิบัติตามคำแนะนำและมาตรการของรัฐ (ศีล) ศึกษาข้อมูล ข่าวสารจากหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลและข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐ (สุตะ) รู้จักเสียสละความสะดวกสบายส่วนตัว เช่น ยอมกักตัว 14 วัน เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 เมื่อได้รับการร้องขอความร่วมมือ เป็นต้น สามารถลดความเครียดด้วยตนเองได้ ยอมเสียสละทรัพย์ส่วนตัวเมื่อมีการขอรับบริจาคเพื่อดำเนินการในการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส โควิด-19 (จาคะ) สามารถทำใจได้ ไม่ทุกข์ใจ ไม่เครียดกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 สามารถปล่อยวางได้ โดยเข้าใจว่า ชีวิตต้องมีทั้งสุขและทุกข์ มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาของโลก (ปัญญา) เพราะตระหนักรู้ถึงคุณค่าของหลักอริยวัฑฒิ 5 ว่า เป็นหลักธรรมที่นำความเจริญงอกงามและเป็นกำไรชีวิตมาให้แก่ผู้น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติ สอดคล้องกับที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้เจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ 5 ประการ ชื่อว่าย่อมเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญอย่างประเสริฐ ชื่อว่าเป็นผู้ยึดถือสาระ และยึดถือสิ่งประเสริฐแห่งกาย ธรรมเป็นเหตุเจริญ 5 ประการเป็นไฉน คือ ย่อมเจริญด้วยศรัทธา ย่อมเจริญด้วยศีล ย่อมเจริญด้วยสุตะ ย่อมเจริญด้วยจาคะ ย่อมเจริญด้วยปัญญา ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้เจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ 5 ประการนี้แล ชื่อว่าย่อมเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญอย่างประเสริฐ ชื่อว่าเป็นผู้ยึดถือสาระ และยึดถือสิ่งประเสริฐแห่งกาย ฯ”⁴ และสอดคล้องกับพระอาจารย์สมภพ โชติปัญโญ ที่กล่าวว่า อริยวัฑฒิธรรม เป็นหลักปฏิบัตินำไปสู่ความเจริญ ความงอกงาม หลักปฏิบัตินำไปสู่ความเป็นอริยชน หรือความเป็นคนดี ธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้กำไรในชีวิต ผู้มีอริยวัฑฒิธรรมจะได้กำไรในชีวิตดังนี้ (1) คือมีศรัทธา มีความเชื่อ มีความมั่นใจ ในพระรัตนตรัย ในบาป-บุญ คุณ-โทษ เห็นคุณค่าของศีลของธรรม เชื่อมั่นในกรรมและผลของกรรม เชื่อมั่นในคุณงามความดี เชื่อมั่นในหลักธรรมคำสอนของ

⁴ อ.ปญจก. (ไทย) 22/63-64/91-92.

พระพุทธเจ้า จึงมีความมั่นคงในความงามความดี ยึดมั่นต่อการทำความดี เชื่อว่าหากตายไป ไม่ตกนรก ไม่เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ไม่เป็นเปรต อสุรกายแน่นอน (2) คือมีศีล มีความเชื่อมั่นในศีลของตน ศีลเป็นเครื่องคุ้มครองอันตราย เป็นเกราะป้องกัน ป้องกันจากการทำความชั่ว ไปที่ไหนจะมีความสุขใจว่า เป็นเป็นผู้มีศีล ไม่เป็นตัวกาลกิณี ไม่ก่อความเดือดร้อนให้ใคร สะอาดกาย สะอาดวาจา จะอยู่กับใครก็อยู่ได้ ไม่กลัวตาย เพราะเมื่อตายไป จะไม่มียมบาลตนใดสามารถจุดไปลงนรกได้แน่นอน (3) คือมีสุตะ มีการศึกษา ค้นคว้า สดับรับฟังมาาก อ่านมาาก เห็นมาาก เป็นฝ่ายวิชาความรู้ ส่งผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ กล่าวคือ เข้าใจถูก เข้าใจชัด และเข้าใจถ่องแท้ เป็นบรรทัดฐานนำไปสู่ปฏิบัติการปฏิบัติคุ้มครองจิตใจตนเองได้ นำมาเจียรไนจิตใจของตนให้สูงขึ้นได้ศีล ด้วยธรรม ส่งผลให้สามารถแยกแยะ วิเคราะห์ สังเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ด้วยปัญญาได้ (4) คือมีจาคะ ได้ปลดปล่อยจากพันธนาการแห่งอารมณ์ชั่วร้ายทางใจ เช่น ความโลภ โกรธ หลง เสียสละความเห็นแก่ตัว ปลดปล่อยความทุกข์ ไม่เก็บ ไม่ขังความอึดอัด กระวนกระวายใจ ความคับแค้นใจ สามารถสลัดปล่อยออกจากจิตใจได้ มีความเยือกเย็น มีรูระบายอารมณ์ สามารถปล่อยวางได้ ทำให้มีความสุขในชีวิต และ (5) คือมีปัญญา เห็นความไม่เที่ยงแท้ ความเกิดดับ เห็นโทษของความยึดมั่นถือมั่น ปัญญาเป็นตัวจัดการ ควบคุมศรัทธา ศีล สุตะ และจาคะให้เกิดความพอดี ไม่ศรัทธาจนตาบอด ไม่ใช่ศีลจนมกมาย ไม่ใช่สุตะจนเมามาย ไม่ใช่จาคะจนหมดเนื้อ หมดตัว จนเกิดความเดือดร้อน ดังนั้น อริยวัตรธรรมจะส่งผลให้เกิดความกตัญญูทกเวที่ คิดถึงคุณงามความดีของพ่อ แม่ ของผู้มีพระคุณ ของพระรัตนตรัย เห็นคุณของศาสนา เห็นคุณของพระพุทธเจ้าที่ทรงเผยแผ่พระธรรมคำสอน เห็นคุณของพระธรรมคำสอน ความงามความดี เห็นคุณของพระสงฆ์ที่ท่านสืบทอดพระศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงนับว่า ผู้มีอริยวัตรธรรมเป็นผู้มีกำไรในชีวิต ยิ่งกว่าความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งนับว่าเป็นยอดของการเกิดมาเป็นมนุษย์ ยิ่งกว่าการมีฤทธิ์ ยิ่งกว่าการได้ขึ้นสวรรค์ ยิ่งกว่าการเกิดเป็นพรหม ความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ความเป็นผู้มีฤทธิ์ ความเป็นเทวดา ความเป็นพรหม ไม่ได้เสีย ไม่ได้ประเสริฐเท่ามนุษย์ผู้มีอริยวัตรธรรมนี้ เนื่องจากเจ้าจักรพรรดิ ผู้มีฤทธิ์ เทวดา พรหม ยังตกนรกได้ ยังมีโอกาสตกไปอยู่ในอำนาจของกิเลสเครื่องเศร้าหมอง ความชั่วทั้งหลายได้ ส่วนผู้มีอริยวัตรธรรมนั้น มีศรัทธาเป็นรากจะไม่ทำชั่ว รักษาศีล ยึดมีสุตะ ได้รับฟังมาากในเรื่องการทำคุณงามความดี เปรียบเสมือนต้นไม้ได้รับปุ๋ย ยิ่งเจริญงอกงามยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดจาคะ คือเสียสละอารมณ์ที่ไม่ดี ความโลภ ความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว ความโกรธ ความคับแค้นใจ และความหลง ความไม่เข้าใจ ไม่แน่ใจในการทำมาากดี เมื่อเสียสละอารมณ์ที่ไม่ดีเหล่านั้นได้ จะส่งผลให้เกิดความอิมใจ สบายอก สบายใจ มีความสุขใจกล่าวคือรู้ว่าทุกข์เพราะความยึดมั่น ถือมั่น เมื่อปล่อยวางหรือจาคะ จะทำให้ผ่อนคลาย มีความสุข เปรียบเหมือนการวางของหนักลง นั้นเอง อีกทั้งมีปัญญา คอยควบคุม ศรัทธา ศีล สุตะ และจาคะ ให้อยู่ในระดับที่พอดี สายกลาง สามารถทำมาากดีได้โดยไม่ต้องอ้างความทุกข์ยาก ความจน ความรวย มีเวลา ไม่มีเวลา ไม่อ้างร้อนหนาว ไม่ผลัดวัน ประกันพรง เพราะเชื่อว่าบาปมี บุญมี สวรรค์มี นรกมี ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำสิ่งใดต้องได้รับสิ่งนั้น คนอื่นไม่สามารถมารับผลของกรรมที่ทำได้ ไม่เอาความยาก ความจน มาเป็นเงื่อนไขในการทำมาากดี และไม่เหน็ดเหนื่อยในการทำมาากดี เพราะจาคะและปัญญาคอยหนุนเนื่องซึ่งกันและกัน⁵ และสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่กล่าวว่า หลักอริยวัตร 5 ประกอบด้วย (1) ศรัทธา

⁵ พระอาจารย์สมภพ โชติปัญโญ. อริยวัตร 5. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://youtu.be/qFGna2iGk9Y>

มีความเชื่อที่ไม่มั่งงาย มีเหตุผล ประกอบด้วยปัญญา ซึ่งไม่เบียดเบียนชีวิตและสังคม (2) ศีล มีความประพฤติและวิถีชีวิตไม่เบียดเบียน แต่เกื้อกูล มีวินัย เอื้อต่อวัฒนธรรม (3) สุตะ มีความรู้ข่าวสารข้อมูลทันต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ และมีความรู้เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิต กิจการของตน (4) จาคะ มีจิตใจกว้างขวาง ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว รู้จักสละบำเพ็ญประโยชน์ (5) ปัญญา รู้คิดเข้าใจ ทำการต่าง ๆ ด้วยปัญญา รู้จักแยกแยะดี ชั่ว คุณ โทษ ประโยชน์ ไม่ใช่ประโยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หยั่งถึงเหตุปัจจัยและความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลาย⁶

การดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า **ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านสุตะ อยู่ในระดับมาก** ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .601) ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า นักศึกษาทราบว่าการป้องกันการติดเชื้อจากไวรัสโควิด-19 นั้น ต้องประยุกต์ใช้หลักอริยวัฑฒ 5 ด้านสุตะ คือ อาศัยการศึกษาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับไวรัสโควิด-19 และคู่มือการป้องกันการติดเชื้อให้ได้มากที่สุด เช่น ศึกษาสถานการณ์การแพร่ระบาด แหล่งระบาด วิธีการติดต่อ วิธีการรักษา วิธีการป้องกัน และการณรงค์การใช้มาตรการต่าง ๆ ของรัฐ เป็นต้น เพื่อปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามคำแนะนำ หรือ มาตรการป้องกันโควิด-19 ของรัฐในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อมากที่สุด เนื่องจากไวรัสโควิด-19 เป็นโรคอุบัติใหม่ ยังไม่มีวิธีการรักษาที่ชัดเจน แม้ว่าขณะนี้ได้มีการผลิตวัคซีนป้องกันออกมาหลายยี่ห้อ และองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้อนุมัติให้ใช้วัคซีนต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว เช่น Pfizer-BioNtech, Moderna, Janssen (Johnson & Johnson), Novavax, Gamaleya (Sputnik V), AstraZeneca, Sinopharm, Sinovac ฯลฯ ซึ่งวัคซีนหลายชนิด อาทิ วัคซีน Pfizer-BioNtech ได้มีการผลิตและประกาศอนุมัติให้ใช้ในกรณีฉุกเฉินตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2563 และองค์การอาหารและยา (FDA) ของสหรัฐอเมริกาได้อนุมัติทะเบียนวัคซีน Pfizer-BioNtech ให้วางขายในตลาดได้ภายใต้ชื่อว่า Comirnaty (koe-mir'-na-tee) เพื่อใช้ในการป้องกันโรคโควิด-19 ในผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป ณ วันที่ 23 สิงหาคม 2564⁷ และ Pfizer-BioNtech ได้รับการขึ้นบัญชีเป็นวัคซีนสำหรับการใช้งานฉุกเฉินขององค์การอนามัยโลก (WHO Emergency Use Listing – EUL) เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2563 เป็นต้น⁸ โดยรัฐบาลไทยได้อนุมัติการสั่งซื้อและนำเข้าวัคซีน Sinovac ระหว่างเดือนมกราคม-พฤษภาคม 2564 เป็นจำนวน 6 ล้านโดส⁹ มีแผนนำเข้ารวมทั้งสิ้น 47.5 ล้านโดส โดยจะนำเข้า จำนวน 19.5 ล้านโดส ในปี 2564 และจำนวน 28 ล้านโดส ในปี 2565 และมีแผนนำเข้าวัคซีนอื่น ๆ เช่น AstraZeneca จำนวน 61 ล้านโดส ในปี 2564 วัคซีน Pfizer จำนวน 20 ล้านโดส ในปี 2564 วัคซีน Janssen (Johnson & Johnson) จำนวน 5 ล้าน

⁶ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **สู่การศึกษาแนวพุทธ**, (นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน, 2546), หน้า 165-169.

⁷ U.S. Food and Drug Administration. **FDA Approves First COVID-19 Vaccine**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [shorturl.asia/6b5iZ](https://www.fda.gov/news-events/press-announcements/fda-approves-first-covid-19-vaccine) [18 กันยายน 2564].

⁸ World Health Organization. **Coronavirus disease (COVID-19) questions and answers on vaccine**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [shorturl.asia/lvGoN](https://www.who.int/news-room/q-a-detail/covid-19-questions-and-answers-on-vaccine) [18 มิถุนายน 2564].

⁹ บีบีซี นิวส์. **โควิด-19: เรารู้อะไรบ้างเกี่ยวกับวัคซีน "โคโรนาแวก"** ของซิโนแวคที่นำเข้าหลายล้านโดส. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [shorturl.asia/wCijS](https://www.bbc.com/thai/health-56888888) [18 มิถุนายน 2564].

โดส ในปี 2564 และวัคซีนอื่น ๆ จำนวน 22 ล้านโดส ในปี 2565 (ข้อมูล ณ วันที่ 18 มิถุนายน 2564)¹⁰ และจำนวนประชาชนที่ได้รับการฉีดวัคซีนอย่างน้อย 1 โดส คือ 33,243,525 คน คิดเป็นร้อยละ 47.6 และจำนวนผู้ที่ได้รับการฉีดวัคซีนครบแล้ว (ซึ่งอาจต้องได้รับมากกว่า 1 โดส) คือ 21,162,251 คน คิดเป็นร้อยละ 30.3 ของประชากรทั้งหมด (ข้อมูล ณ วันที่ 4 ตุลาคม 2564)¹¹ แต่สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในประเทศไทยยังเพิ่มอย่างต่อเนื่อง อยู่อันดับต้น ๆ ของโลก ปัจจุบัน (ข้อมูล ณ วันที่ 6 ตุลาคม 2564) พบจำนวนผู้ติดเชื้อรายใหม่ จำนวน 9,866 คน (ก้ำกึ่งแปดร้อยหกสิบหกคน) จากผู้ติดเชื้อรายใหม่ทั่วโลกจำนวน 22,150 คน (สองหมื่นสองพันหนึ่งร้อยห้าสิบคน) จากสถิติแสดงให้เห็นว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดในประเทศไทยยังน่าเป็นห่วงอยู่มาก ในขณะที่ประเทศส่วนใหญ่ทั่วโลกสามารถบริหารจัดการและเริ่มรับมือกับการแพร่ระบาดได้แล้ว ดังนั้น นักศึกษาจึงให้ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ด้านสุดท้าย คือ การศึกษาข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐเป็นหลัก เช่น องค์การอนามัยโลก (WHO) กรมควบคุมโรค หรือกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข และศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 กระทรวงมหาดไทย (ศบค.) เป็นต้น เกี่ยวกับวิธีการป้องกัน หรือมาตรการป้องกันการติดเชื้อที่สามารถทำได้ง่ายที่สุด และปลอดภัยที่สุดคือการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามคำแนะนำ หรือมาตรการป้องกันโควิด-19 สอดคล้องกับกรมควบคุมโรค¹² ที่กล่าวว่า การป้องกันสามารถทำได้โดยหลีกเลี่ยงการอยู่ใกล้ชิดและสัมผัสผู้มีอาการป่วย รักษาระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร หลีกเลี่ยงการสัมผัสบริเวณตา จมูก และปากของตน โดยไม่ได้ล้างมือ ควรล้างมือบ่อย ๆ ด้วยน้ำและสบู่ หรือน้ำยาแอลกอฮอล์ล้างมือความเข้มข้นอย่างน้อย 70% หากมีไข้ ไอ หายใจลำบาก ให้ไปพบแพทย์ทันที และแจ้งประวัติการเดินทาง และสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก¹³ ที่กล่าวว่า วิธีป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่นี้สามารถดำเนินการได้คือ หลีกเลี่ยงการเดินทางไปในพื้นที่เสี่ยง สวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่ออยู่ในที่สาธารณะ ระมัดระวังการสัมผัสพื้นผิวที่อาจมีเชื้อโรคเกาะอยู่ รวมถึงสิ่งที่มีคนจับบ่อยครั้ง เช่น ที่จับบน BTS, MRT, Airport Link ที่เปิด-ปิดประตูในรถ กลอนประตูต่าง ๆ ก๊อกน้ำ ราวบันได ฯลฯ หากหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่าเอามือสัมผัสส่วนของเครื่องใช้ส่วนตัวต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ กระเป๋า ฯลฯ แล้วสัมผัสหน้า ตา ปาก จมูก ควรล้างมือให้สะอาดด้วยสบู่ หรือแอลกอฮอล์เจลอย่างน้อย 20 วินาที ความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ไม่ผสมน้ำความเข้มข้นไม่ต่ำกว่า 70% หลีกเลี่ยงการใกล้ชิด สัมผัสสัตว์ต่าง ๆ โดยที่ไม่มีการป้องกัน หลีกเลี่ยงการใกล้ชิดกับผู้ป่วยที่มีอาการไอ จาม น้ำมูกไหล เหนื่อยหอบ เจ็บคอ ไม่ทานอาหารที่ปรุงจากสัตว์หายากรับประทานอาหารสุก สะอาดเท่านั้น ส่วนการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย **ด้านที่มีค่าเฉลี่ย**

¹⁰ ทีมคุณภาพชีวิต. เช็ค!! วันนี้ ไทยนำเข้า 'ซิโนแวค' ไปแล้วกี่ล้านโดส หลังเกิดเหตุ 'วัคซีนกลายเป็นเจล'.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: shorturl.asia/wCljS [18 มิถุนายน 2564].

¹¹ Mathieu, E., Ritchie, H., Ortiz-Ospina, E. et al. A global database of COVID-19 vaccinations. **Nat Hum Behav** (2021). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา shorturl.asia/sbmSH [18 กันยายน 2564].

¹² กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: shorturl.asia/gmneR [26 กรกฎาคม 2563].

¹³ มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก. **โควิด-19 คืออะไร**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: shorturl.asia/anOct [26 กรกฎาคม 2563].

น้อยที่สุด คือด้านปัญญา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. =.621) ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า นักศึกษาให้ความสำคัญต่อด้านปัญญาเป็นอันดับสุดท้ายของหลักอริยวัฑฒ 5 แต่ยังคงอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ นักศึกษามีการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ด้านปัญญา โดยให้ความสำคัญต่อมุมมองที่ว่า “การเกิดบ่อย ๆ เป็นทุกข์ ร่างกายเป็นรังของโรค การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 แสดงให้เห็นชัดยิ่งขึ้นว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าที่พิสูจน์ได้จริง” เป็นอันดับแรก รองลงมานักศึกษามองว่า “ทุกคนสามารถเจ็บป่วยได้ด้วยโรคภัยต่าง ๆ ไม่เฉพาะโรคที่เกิดจากไวรัสโควิด-19 นี้ และจะไม่เจ็บป่วยเฉพาะเราคนเดียว ดังนั้น เราจะไม่ทุกข์ ไม่เครียดเพราะการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 นี้” “การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 เป็นธรรมดาของโลก เมื่อเกิดขึ้นได้ ก็ยอมดับลงได้ ไม่ยั่งยืน (ไม่นานจะมียารักษา) เพราะทุกอย่างอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ เมื่อมีเกิด ย่อมมีแก่ เจ็บ และตายเป็นธรรมดา นี่คือสัจธรรม ดังนั้น เราจะไม่ทุกข์ ไม่เครียดเพราะการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 นี้” และนักศึกษามองว่า “หากเราไม่ยึดมั่นถือมั่นว่า นี่คือตัวเรา นี่คือของเรา ถึงจะป่วยด้วยไวรัสโควิด-19 เราจะไม่ทุกข์ จะไม่เครียดเพราะเหตุนี้” เป็นอันดับสุดท้าย ดังนั้น จึงชี้ให้เห็นว่า นักศึกษาจะสามารถฝ่าวิกฤตในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข ปรับตัวได้ดีกับวิถีชีวิตใหม่ (New normal) เป็นผู้ที่พึงประสงค์ของสังคม คือ เป็นผู้ดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา มีศรัทธาในพระรัตนตรัย ปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป ซึ่งจะช่วยค้ำจุนพระพุทธศาสนา เป็นบุคคลต้นแบบ และเป็นฐานรากที่ดีของประเทศชาติในอนาคต โดยเป็นผู้ยึดถือหลักอริยวัฑฒ 5 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับพระครูสุตภัสสรธรรม พระมหาสารรอง สมณโต ประยูร แสงใส และหอมหวล บัวระภา¹⁴ ที่กล่าวว่า อริยวัฑฒ 5 หมายถึง หลักปฏิบัติที่นำไปสู่ความเจริญอกงามหรือความเป็นคนดี ประกอบด้วยคุณสมบัติ 5 ประการ ประการสุดท้าย คือปัญญา กล่าวคือ มีความรู้จริงและชัดเจน เข้าใจเหตุผล และรู้เท่าทันโลก ซึ่งเยาวชนที่พึงประสงค์ของสังคม คือผู้ดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีศรัทธาในพระรัตนตรัย ปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป โดยเป็นผู้ยึดถือหลักอริยวัฑฒ 5 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต อันประกอบด้วย 1) ศรัทธา คือ ความเชื่ออย่างมีเหตุผล ความมั่นใจในความจริง เป็นปัจจัยนำไปสู่การมีสมาธิ และปัญญา ศรัทธาต้องมีปัญญาคอยควบคุมเสมอ 2) ศีล คือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การสำรวมระวังกาย วาจา และจิตใจอย่างมีนัย 3) สุตะ คือ การได้เรียนรู้มาก รอบรู้ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ส่งผลให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตสูงขึ้น การดำเนินชีวิตจะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และมีฐานะที่มั่นคงในอนาคต 4) จาคะ คือ การเสียสละแบ่งปัน เพื่อประโยชน์แก่คนอื่นด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการสละความเห็นแก่ตัว 5) ปัญญา คือ มีความรู้เหตุ รู้ผลอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง รู้บาปบุญคุณโทษ รู้สิ่งที่ชั่ว ถูกผิด สิ่งควรทำควรเว้น มีความเชื่อประกอบด้วยเหตุผล ไม่หลงเชื่ออย่างมกมาย มีความรู้จริง เข้าใจเหตุผล และรู้เท่าทันโลก เมื่อเยาวชนยึดถือและปฏิบัติตามหลักอริยวัฑฒ 5 แล้ว จะได้เยาวชนที่พึงประสงค์ที่จะช่วยค้ำจุนพระพุทธศาสนา เป็นเยาวชนต้นแบบ และเป็นฐานรากที่ดีของประเทศชาติในอนาคต และยังสามารถอธิบายได้ว่า นักศึกษาเป็นผู้มีปัญญาโดยวัดจากระดับความคิดเห็นในเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ที่พบว่าอยู่ในระดับมากดังกล่าว

¹⁴ พระครูสุตภัสสรธรรม พระมหาสารรอง สมณโต ประยูร แสงใส และหอมหวล บัวระภา, “อริยวัฑฒ 5 ในฐานะคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชน”, *Journal of Modern Learning Development*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (มีนาคม – เมษายน 2563): 262-273.

สอดคล้องกับพระครูสุตภัทรธรรม พระมหาสารอง สมณุต ประยูร แสงใส และหอมหวล บัวระภา¹⁵ ที่กล่าวว่า การวัดอริยวัฑฒ 5 ในเด็ก ประกอบด้วย (1) ศรัทธา วัดจากเด็กมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอยากเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา (2) ศีล วัดจากควมมีระเบียบวินัย เคารพกติกาของสังคมของเด็ก (3) สุตะ วัดจากพฤติกรรมความเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รู้ทันเหตุการณ์ต่าง ๆ (4) จาคะ วัดจากกิจกรรมการช่วยเหลือสังคมของเด็ก และ (5) ปัญญา วัดจากความคิดและพฤติกรรมของเด็กว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ เพื่อให้ผู้เรียนได้ซึมซับ และน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

5.2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า “นักศึกษาที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส และรายได้ต่อเดือน แตกต่าง กัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 แตกต่าง กัน” ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาที่มีอายุและมีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดรับกับผลการวิจัยของ ศศิวิมล เหลืองอิงคะสุต และมัลลิกา ผลอนันต์¹⁶ ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของพนักงานระดับปฏิบัติการต่อการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมของบริษัทมหาชนแห่งหนึ่งในปี 2558 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมของบริษัทอยู่ในระดับเห็นด้วย โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุและมีสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมขององค์กรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เมื่อควบคุมตัวแปรรวมแล้ว สถานภาพสมรสที่แตกต่างกันส่งผลต่อการอาสาช่วยเหลือชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสถานภาพโสดมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าสถานภาพอื่น ๆ ดังนั้น จึงสามารถตีความได้ว่า นักศึกษายังมีอายุมากขึ้นและยังมีสถานภาพสมรสด้วยแล้ว จะให้ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 มากกว่านักศึกษาที่มีอายุน้อยและยังมีสถานภาพโสด อาจเนื่องมาจากนักศึกษายังมีอายุน้อยและยังมีสถานภาพสมรสด้วยแล้วจะเป็นผู้มีประสบการณ์ในชีวิตมามากกว่า ผ่านร้อน ผ่านหนาว ผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต ได้เผชิญทั้งสุขและทุกข์มามากกว่า จึงมองเห็นคุณค่าในการน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้มีชีวิตที่ดี มีความสุข และมีคุณภาพ สอดคล้องกับ อัจฉรวรรณ กันจันนะ¹⁷ ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพของผู้เกษียณอายุราชการ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพของผู้เกษียณอายุ คือการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในบั้นปลาย ทั้งกายและใจ ดำเนินชีวิตอย่างมีสติที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคม มีหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิต

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 265.

¹⁶ ศศิวิมล เหลืองอิงคะสุต และมัลลิกา ผลอนันต์, “ความคิดเห็นของพนักงานระดับปฏิบัติการต่อการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมของบริษัทมหาชนแห่งหนึ่งในปี 2558”, วารสารวิชาการ มทร.สุพรรณภูมิ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 138-144.

¹⁷ อัจฉรวรรณ กันจันนะ, “พุทธบูรณาการในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพของผู้เกษียณอายุราชการ”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2562): 79-92.

ส่วนนักศึกษาที่มีเพศ และมีรายได้อ่อนแอแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า เพศและรายได้ที่ต่างกันไม่ได้ส่งผลต่อระดับความคิดเห็นของนักศึกษาในเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และสุรัชย์ อุดมอ่า ¹⁸ ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิตครัวเรือนของหัวหน้าครอบครัวต่อการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถาบันเกษตรหลวงปางตะที่ผลการวิจัยพบว่า การทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามเพศและรายได้กับรูปแบบการดำเนินชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน ไม่สัมพันธ์กัน กล่าวคือเพศและรายได้ไม่ได้ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของหัวหน้าครัวเรือนแต่อย่างใด และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พงศ์อิศเรศ ไทยสะเทือน ¹⁹ ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิต การเปิดรับข่าวสาร และทัศนคติที่มีต่อรถยนต์ฮอนด้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศและรายได้แตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารความถี่ (ครั้ง/เดือน) จากสื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อโทรทัศน์ ไม่แตกต่างกัน อธิบายเพิ่มเติมได้ว่า นักศึกษาที่มีเพศและรายได้แตกต่างกัน ต่างมองเห็นว่า การป้องกันตนเองให้อยู่รอดปลอดภัยจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 นั้น เป็นสิ่งจำเป็นอันดับ 1 ที่ต้องรู้และทำความเข้าใจให้ชัดเจน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จุฑาทิพย์ จันทร์ลุน ²⁰ ที่กล่าวว่า ความต้องการสารสนเทศของประชาชนทั่วโลกส่วนใหญ่ต้องการสารสนเทศในด้านการดูแลสุขภาพตนเองและการป้องกันโรค ด้านการแสวงหาสารสนเทศ พบว่า คำค้นที่ใช้คือ “coronavirus” “COVID-19” “coronavirus symptoms” “coronavirus test” “COVID-19 symptoms” ช่องทางที่รับสารสนเทศคือโทรทัศน์ของภาครัฐและสื่อสังคมออนไลน์ ด้านการใช้สารสนเทศ คือคนใช้สารสนเทศเพื่อการป้องกันตนเองจากโรคและการติดตามอาการป่วยที่เกิดขึ้นเพื่อเฝ้าระวังรักษาสุขภาพตนเองและครอบครัว ดังนั้นนักศึกษาจึงให้ความเชื่อมั่นในมาตรการต่าง ๆ ของรัฐ (ศรัทธา) และปฏิบัติตามคำแนะนำและมาตรการของรัฐ (ศัล) ศึกษาข้อมูล ข่าวสารจากหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลและข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐ เช่น กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข หรือศูนย์บริหารสถานการณ์ โควิด-19 กระทรวงมหาดไทย (ศบค.) เป็นต้น (สุตะ) รู้จักเสียสละความสะดวกสบายส่วนตัว เช่น ยอมกักตัว 14 วัน เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 เมื่อทางราชการขอความร่วมมือ เป็นต้น สามารถลดความเครียดด้วยตนเองได้ ยอมเสียสละทรัพย์ส่วนตัวเมื่อมีการขอรับบริจาคเพื่อดำเนินการในการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส โควิด-19 (จาคะ) สามารถทำได้ ไม่ทุกข์ใจ ไม่เครียดกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 สามารถปล่อยวางได้ เข้าใจในชีวิตว่า ต้องมีทั้งสุขและทุกข์ มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาของโลก (ปัญญา)

¹⁸ รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และสุรัชย์ อุดมอ่า, “รูปแบบการดำเนินชีวิตครัวเรือนของหัวหน้าครอบครัวต่อการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถาบันเกษตรหลวงปางตะ”, *Suranaree Journal of Science and Technology*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2; (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556): 21-36.

¹⁹ พงศ์อิศเรศ ไทยสะเทือน, “รูปแบบการดำเนินชีวิต การเปิดรับข่าวสารและทัศนคติที่มีต่อรถยนต์ฮอนด้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, (สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2558.

²⁰ จุฑาทิพย์ จันทร์ลุน, “พฤติกรรมสารสนเทศในยุคโควิด-19”, *วารสารห้องสมุด*, ปีที่ 64 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563): 36-49.

สรุปคือ นักศึกษามีการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ไม่แตกต่างกัน โดยปฏิบัติตามมาตรการต่าง ๆ ในการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 เช่น การเว้นระยะห่างทางสังคม การล้างมือด้วยสบู่ หรือเจลที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ 70% ขึ้นไป การสวมหน้ากากอนามัย เป็นต้น สอดคล้องกับการควบคุมโรค²¹ ที่กล่าวว่า การป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 สามารถทำได้โดยหลีกเลี่ยงการอยู่ใกล้ชิดและสัมผัสผู้มีอาการป่วย รักษาระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร หลีกเลี่ยงการสัมผัสบริเวณตา จมูก และปากของตน โดยไม่ได้ล้างมือ ควรล้างมือบ่อย ๆ ด้วยน้ำและสบู่ หรือน้ำยาแอลกอฮอล์ล้างมือความเข้มข้นอย่างน้อย 70% หากมีไข้ ไอ หายใจลำบาก ให้ไปพบแพทย์ทันที และแจ้งประวัติการเดินทาง และ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูศรีปริยัติวิธาน²² เรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการป้องกันและรักษาโรคติดเชื้อโควิด-19 ตามหลักอริยวัฑฒ 4 ที่ผลการวิจัยพบว่า ระดับของความคิดเห็นของประชาชนต่อการป้องกันและรักษาโรคติดเชื้อโควิด-19 ตามหลักอริยวัฑฒ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือประชาชนให้ความสำคัญมากที่สุดต่อการป้องกันและรักษาโรค เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 คือ การสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อออกจากบ้าน การล้างมือและทำความสะอาดร่างกายบ่อย ๆ การไม่เข้าไปในสถานที่เสี่ยง เช่น สถานที่ที่อากาศไม่ถ่ายเท หรือสถานที่แออัด การใช้เจลที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ความเข้มข้น 70% ขึ้นไป หรือยาฆ่าเชื้อโรคไวรัสโควิด-19 ทุกครั้งที่เข้า-ออกจากบ้านหรือเข้า-ออกจากร้านค้า การกักตัวอยู่ในบ้าน และการเว้นระยะห่างทางสังคมอย่างน้อย 1 เมตรขึ้นไป และประการสุดท้าย คือการสวดมนต์ไหว้พระ ปฏิบัติ ภาวนา ผีกลสมาธิที่บ้านหรือสถานที่สงบจากผู้คน รองลงมาได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรักษาโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 และความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ตามลำดับ ส่วนแนวทางการป้องกันและรักษาโรคติดเชื้อโควิด-19 ตามหลักอริยวัฑฒ 4 คือ (1) ปริญญา กล่าวคือ การกำหนดรู้ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 (2) ปหานะ กล่าวคือการละและป้องกันสาเหตุของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 (3) สัจฉิกิริยา กล่าวคือ การกำหนดเป้าหมายในการป้องกันและการรักษาโรคไวรัสโควิด-19 และ (4) ภาวนา กล่าวคือ ปฏิบัติตามแนวทางที่เหมาะสม เช่น สวมหน้ากากอนามัย เว้นระยะห่างทางสังคม มีการวางแผนในการใช้จ่ายและใช้ชีวิต ตลอดถึงทำจิตใจให้เข้มแข็ง เป็นต้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย จึงเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

1) ภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ให้ประชาชนได้ทราบและนำไปปฏิบัติโดยทั่วกันเพื่อเป็นแนวทางในการ

²¹ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: shorturl.asia/gmneR [26 กรกฎาคม 2563].

²² พระครูศรีปริยัติวิธาน, “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการป้องกันและรักษาโรคติดเชื้อโควิด-19 ตามหลักอริยวัฑฒ 4”, วารสารศิลปการจัดการ, ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (ตุลาคม-ธันวาคม 2563): 521-536.

ดำเนินชีวิตในการฝ่าวิกฤตต่าง ๆ ในชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับชีวิตวิถีใหม่หรือบรรทัดฐานใหม่ (New normal) ได้อย่างปลอดภัย และมีความสุข

2) ภาคเอกชน ควรให้การศึกษาในเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยมีการกำหนดกิจกรรมที่สามารถผลักดันหน่วยงานของตนให้สามารถดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในการฝ่าวิกฤตต่าง ๆ ในชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับชีวิตวิถีใหม่หรือบรรทัดฐานใหม่ (New normal) ได้อย่างปลอดภัย และมีความสุข

3) ภาคประชาชนและชุมชน ให้ความรู้ สร้างเครือข่าย กิจกรรมเผยแพร่ความรู้ และส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นในด้านการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 เพื่อปรับตัวให้เข้ากับชีวิตวิถีใหม่หรือบรรทัดฐานใหม่ (New normal) ได้อย่างปลอดภัย และมีความสุข

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

จากผลการวิจัย จึงเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติดังนี้

1) ประชาชนควรมีศรัทธา คือ มีความเชื่อมั่นในคำแนะนำและมาตรการป้องกันโควิด-19 ต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการหรือของรัฐ เช่น องค์การอนามัยโลก (WHO) กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข และศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 กระทรวงมหาดไทย (ศบค.) เป็นต้น

2) ประชาชนควรมีศีล คือ ปฏิบัติตามคำแนะนำและมาตรการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของหน่วยงานราชการหรือของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขององค์การอนามัยโลก (WHO) กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข และศูนย์บริหารสถานการณ์ โควิด-19 กระทรวงมหาดไทย (ศบค.) เช่น หลีกเลี่ยงการอยู่ใกล้ชิด และสัมผัสผู้มีอาการป่วย รักษาระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร หรืองดการเดินทางไปในที่สาธารณะ หลีกเลี่ยงการสัมผัสบริเวณตา จมูก และปากของตน โดยไม่ได้ล้างมือ ควรล้างมือบ่อย ๆ ด้วยน้ำและสบู่ หรือน้ำยาแอลกอฮอล์ล้างมือความเข้มข้นอย่างน้อย 70% สวมหน้ากากอนามัยเมื่อไปในที่สาธารณะหรือที่มีผู้คนหนาแน่น หรือขณะพูดคุยกับผู้คน เมื่อมีอาการป่วย ไอแห้ง หายใจเหนื่อยหอบ มีไข้ ให้กักตัวเองและไปปรึกษาแพทย์ทันที และแจ้งประวัติการเดินทางเมื่อมีการเดินทาง หรือออกนอกบ้านไปในที่สาธารณะ

3) ประชาชนควรมีสู่ตะ คือ ศึกษาข้อมูล ข่าวสารจากหน่วยงานที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับคำแนะนำและมาตรการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลและข่าวสารจากองค์การอนามัยโลก (WHO) กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข หรือ ศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 กระทรวงมหาดไทย (ศบค.) เป็นต้น

4) ประชาชนควรมีจาคะ คือ รู้จักเสียสละความสะดวกสบายส่วนตัว เช่น ยอมกักตัว 14 วัน เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 เมื่อทางราชการขอความร่วมมือ เป็นต้น ต้องสามารถสละความเครียดด้วยตนเองได้ ยอมเสียสละทรัพย์ส่วนตัวเมื่อมีการขอรับบริจาคเพื่อดำเนินการในการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19

5) ประชาชนควรใช้ปัญญาคอยกำกับศรัทธา ศีล สุตะ และจาคะ ให้อยู่ในระดับที่พอดี สายกลาง คือ ต้องทำใจได้ ไม่ทุกข์ใจ ไม่เครียดกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 สามารถปล่อยวางได้ เข้าใจในชีวิตว่าต้องมีทั้งสุขและทุกข์ มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาของโลก ทุกอย่างอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ โรคไวรัสโควิด-19 ก็เช่นกัน มีเกิดขึ้นแล้วจะต้องมีดับ ไม่นานจะสามารถป้องกันและรักษาได้

6) คณาจารย์ควรนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปบูรณาการกับการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในการฝ่าวิกฤตต่าง ๆ ในชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตใหม่หรือบรรทัดฐานใหม่ (New normal) ได้อย่างปลอดภัย และมีความสุข แก่นักศึกษา

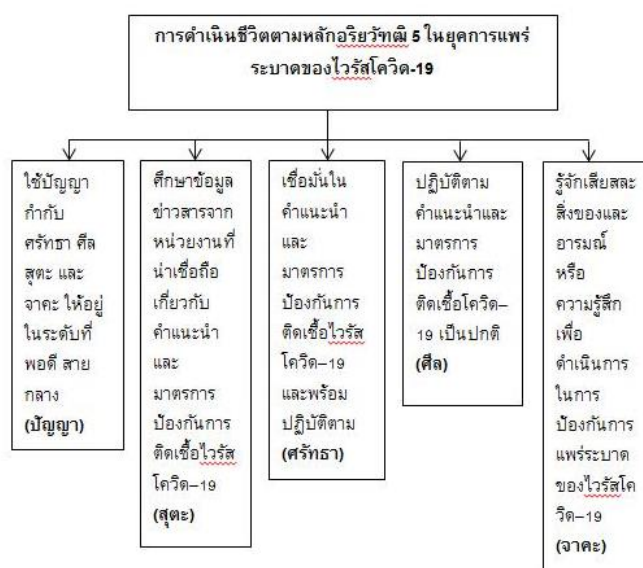
7) คณาจารย์ควรนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปบูรณาการกับการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในการฝ่าวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้อย่างปลอดภัย และมีความสุข

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

จากผลการวิจัย จึงเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไปดังนี้

- 1) ควรศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เหมาะสมในการปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตใหม่ (New normal) ของประชาชนเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและยั่งยืน
- 2) ควรศึกษาวิจัยเรื่องการปรับตัวของประชาชนในยุคโรคระบาดโควิด-19
- 3) ควรศึกษาวิจัยเรื่องหลักพุทธธรรมในการป้องกันตนเองจากความเครียดที่เกิดจากโรคอุบัติใหม่

7. องค์ความรู้ใหม่

ภาพประกอบที่ 1: การดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19

การดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในการฝ่าวิกฤตต่าง ๆ ในชีวิต เช่น การแพร่ระบาดของไวรัส โควิด-19 และสามารถปรับตัวกับวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ได้อย่างปลอดภัย และมีความสุข โดยนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนิน

ชีวิตของตนคือ หลักจริยวัตร 5 ประกอบด้วย ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา คือ ศึกษาข้อมูล ข่าวสารจากหน่วยงานที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับคำแนะนำและมาตรการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 (สุตะ) มีความเชื่อมั่นในคำแนะนำและมาตรการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 และพร้อมปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด (ศรัทธา) ปฏิบัติตามคำแนะนำและมาตรการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 เป็นปกติโดยไม่ต้องมีใครบังคับ (ศีล) เสี่ยงละความสะดักสบายส่วนตัว เช่น ยอมถูกกักตัว 14 วัน เมื่อทางราชการขอความร่วมมือเป็นต้น และต้องสามารถสลัดความเครียดด้วยตนเองได้ (เสี่ยงละอารมณ์หรือความรู้สึก) ตลอดจนยอมเสี่ยงละทรัพย์ส่วนตัวเมื่อมีการขอรับบริจาคเพื่อดำเนินการในการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 (เสี่ยงละสิ่งของ) (จาคะ) ทั้งนี้ต้องใช้ปัญญาคอยกำกับศรัทธา ศีล สุตะ และจาคะ ให้อยู่ในระดับที่พอดี สายกลาง คือ ต้องทำใจได้ ไม่ทุกข์ใจ ไม่เครียดกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 สามารถปล่อยวางได้ เข้าใจในชีวิตว่าต้องมีทั้งสุขและทุกข์ มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาของโลกทุกอย่างอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ โรคไวรัสโควิด-19 เช่นกัน มีเกิดขึ้นแล้วจะต้องมีดับ ไม่นานจะสามารถป้องกันและรักษาได้ (ปัญญา)

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยภายใต้โครงการพัฒนาการเรียนการสอน ประจำปีงบประมาณ 2563 ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สถาบันวิจัยญาณสังวร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัยในครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร., ดร.สุชาติ เมืองแก้ว, พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์, ผศ.ดร., พระครูสิริธรรมนิเทศ, ผศ.ดร., รศ.ดร.มานพ นึกการ, พระสมชัย กิตติญาโณ, ดร. ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำช่วยเหลือ ให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอบคุณนักศึกษาทุกท่านที่เข้าร่วมโครงการวิจัย และกราบขอบพระคุณ Mr.Michael Mcpherson ที่ช่วยในการอ่าน และเสนอแนะเกี่ยวกับการเขียนบทคัดย่อในงานวิจัยครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ผลิตผลงานทางวิชาการที่ดี มีประโยชน์ สามารถนำไปใช้เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: shorturl.asia/gmneR [26 กรกฎาคม 2563].

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: shorturl.asia/MSZeK [6 ตุลาคม 2564].

จุฬาทิพย์ จันทรลูน, “พฤติกรรมสารสนเทศในยุคโควิด-19”, วารสารห้องสมุด, ปีที่ 64 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563): 36-49.

ทีมคุณภาพชีวิต. เช็ด!! วันนี้นำเข้า ‘ซิโนแวค’ ไปแล้วที่ล้านโดส หลังเกิดเหตุ ‘วัคซีนกลายเป็นเจล’. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: shorturl.asia/wCijS [18 มิถุนายน 2564].

บีบีซี นิวส์. **โควิด-19: เรารู้อะไรบ้างเกี่ยวกับวัคซีน "โคโรนาแวค" ของซิโนแวคที่นำเข้าหลายล้านโดส.**

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: shorturl.asia/wCljS [18 มิถุนายน 2564].

พงศ์อิศเรศ ไทยสะเทือน, “รูปแบบการดำเนินชีวิต การเปิดรับข่าวสารและทัศนคติที่มีต่อรถยนต์ฮอนด้าของ
ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ**, (สาขาวิชาสื่อสารมวลชน
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2558.

พระครูศรีปริยัติวิธาน, “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการป้องกันและรักษาโรคติดเชื้อโควิด-19 ตามหลัก
อริยสัจ 4”, **วารสารศิลปการจัดการ**, ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (ตุลาคม-ธันวาคม 2563): 521-536.

พระครูสุตภักขธรรม พระมหาสำรอง สมนฺโต ประยูร แสงใส และหอมหวล บัวระภา, “อริยวัฑฒิ 5 ในฐานะ
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชน”, **Journal of Modern Learning Development**, ปีที่ 5 ฉบับ
ที่ 2 (มีนาคม – เมษายน 2563): 262-273.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **สู่การศึกษาแนวพุทธ**, (นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน, 2546), หน้า 165-169.

พระอาจารย์สมภพ โชติปัญโญ. **อริยวัฑฒิ 5**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://youtu.be/qFGna2iGk9Y> [26
กรกฎาคม 2563].

พวงชมพู ประเสริฐ. **ฝ่าวิกฤตโควิด-19**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: shorturl.asia/PkREq [25 กรกฎาคม
2563].

มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก. **โควิด-19 คืออะไร**.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: shorturl.asia/anOct [26 กรกฎาคม 2563].

รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และสุรัชย์ อุตมอ่าง, “รูปแบบการดำเนินชีวิตครัวเรือนของหัวหน้าครอบครัวต่อการ
พัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานีกษัตริย์หลวงปางตะ”, **Suranaree
Journal of Science and Technology**, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2; (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556): 21-36.

ศศิวิมล เหลืองอิงคะสุต และมัลลิกา ผลอนันต์, “ความคิดเห็นของพนักงานระดับปฏิบัติการต่อการดำเนิน
กิจกรรมเพื่อสังคมของบริษัทมหาชนแห่งหนึ่งในปี 2558”, **วารสารวิชาการ มทร.สุวรรณภูมิ
(มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 138-144.

อัจฉราวรรณ กันจันะ, “พุทธบูรณาการในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพของผู้เกษียณอายุราชการ”, **วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**, ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2562): 79-92.

Mathieu, E., Ritchie, H., Ortiz-Ospina, E. et al. A global database of COVID-19 vaccinations. **Nat
Hum Behav (2021)**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา shorturl.asia/sbmSH [18 กันยายน 2564].

U.S. Food and Drug Administration. **FDA Approves First COVID-19 Vaccine**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
shorturl.asia/6b5iZ [18 กันยายน 2564].

World Health Organization. **Coronavirus disease (COVID-19) questions and answers on vaccine**.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: shorturl.asia/lvGoN [18 มิถุนายน 2564].